

Eva Bonnier
Några minnesord.
Skrivna av Hanna Pauli

Porträttet taget vid 23 års ålder.

Bild nr A421X	Tid 1909	Kategori / Plats Persongalleri	Motiv Återgivet från tidningen DAGNY 4 febr. 1909.
-------------------------	--------------------	--	--

Eva Bonnier utöfvade på sina vänner, i synnerhet på dem, som kommo i beröring med henne redan i ungdomsåren, ett starkt inflytande, med den makt, som utgår från en intens personlighet, laddad med lidelse och intelligens. Laddad, det är just ordet för den stämning, som behärskade tiden vid 70-talets slut och större delen af 80-talet, och som sammanföll med Eva Bonniers egen andliga Sturm- und Drang-period. Där fanns något af tjusningen och faran att trampa underminerad mark — ihålig af de Strindbergiska ideernas sprängborrningar — men luften var hög, ljus, strålande, fylld af en ungdomlig längtans mest ideella drömmar och förväntningar. Det unga i tiden var i opposition och i harnesk mot all auktoritet och alla gamla fördomar. Den »fåniga gamla brackigheten» i konst och moral skulle sprängas bort, för att nya sanningar måtte fram i ljuset. Sanningssökeriet!

Se där tidens lösen och de ungas käpphäst. Skönheten som sådan, som form, brydde man sig ej ännu om, hade ej tid med — endast idéen, idéen. Det ägde en skuggsida, detta sanningssökande och lögnafslöjande — det alstrade en misstro till allt och alla, en skepticism midt i entusiasmen — ett analyserande, ett sönderplockande, som kunde bli ödesdigert för en grubblande natur. Man glömde ibland se stort på tingen, blef småaktig, det oväsentliga tog för stora proportioner — nervsystemet pressades.

Hos Eva funnos förenade alla dessa olika själsriktningar. Och mest af allt en medfödd, omutlig ärlighet, som föraktade allt köpsläende, som ibland gjorde henne sträf både mot sig själf och andra. Men som hon var, blef hon vårt samvete. Ren som snö; en isjungfru och en glödande krater.

Dessa grunddrag bibehöll hon i hela sitt lif, endast modererade af åren, erfarenheten och sjukdomen. Hon gaf och hon slog — men äfven i kvalen hon skänkte, var det andens och lifvets rikedom, därför tacka vi henne och minnas.

Uppvuxen i en familj, där litterära och moderna spörsmål gärna diskuterades, fick hon tidigt intresse för de kulturella frågorna. Hon läste mycket, tänkte mycket, och som familjen vistades mycket utomlands på 70- och 80-talen, blef hon redan i ungdomen förtrogen med kontinenten — såg de stora konstcentra, utvidgade sin omdömesförmåga och sin erfarenhet. Efter en resa i Italien 1878, där hon mottog ett starkt intryck af de gamla mästarna, beslöt hon att på allvar ägna sitt lif åt konsten och sökte samma år inträde vid Akademien. Förut hade hon studerat först för Virgin, sedan hos professor Malmström.

På Dalarö, där familjen under en svit af år tillbragte somrarna, idkade hon friluftsstudier tillika med några konstnärskamrater, däribland Richard Bergh, till hvilken hon allt sedan dess stått i nära vänskapsförhållande. Det var en frisk och liffull ungdomstid — då allt var nytt, då en buske, en sten, en brygga kunde sätta en i målarextas; då sången ekade mellan klipporna, och målargrejorna togos med i roddbåten — då sinnena voro upprörda af diskussioner, af ännu oskyldiga konflikter. I Akademien öfveransträngde Eva sina redan förut svaga nerver och måste tidtals hvila från arbetet.

Sommaren 1883 vistades hon i Schweiz, och från S:t Moritz beklagar hon sig i bref öfver det mondäna lifvet, hvori hon visserligen ej deltog, men som ändå hindrade henne att arbeta à son aise.

Hon fyller den uppkomna tomheten (Eva har aldrig tålt någon tomhet) med en och annan platonisk förälskelse. Denna gång har hennes smäktande natur tilltalats af en skön och blond, italiensk marquis, ägare till fyra förtjusande hästar. Jag tror hästarna togo minst lika stor plats i hennes hjärta som marquisen. Kärleken var beständig, men föremålen växlade intill den stund, hon mötte den man, som blef hennes lifs öde och hennes patos.

Trofasthet var ett grundläggande drag hos Eva både i kärlek och vänskap. Sina vänner kunde hon skoningslöst kritisera, men de behöllo sin plats i hennes hjärta, äfven sedan hon lyft ner dem från den piedestal, där hennes första öfverskattning ställt dem. Sålunda skrifver hon om en vän, som hon satt mycket högt och hvilken förändrade tanke sätt (!) starkt upprört henne: >>... Men jag skall aldrig sluta värdera honom — ty af alla människor jag känner finns det *ingen*, som ens tillnärmelsevis har en sådan kärlek till sanningen som han — och sedan förmågan att *vara sann* i så hög grad>>.

Pariservistelsen omfattade åren 1883 till 1889, afbruten af besök i hemlandet. I Paris ordnade Eva sitt lif och sitt arbete i enlighet med sin demokratiska smak. Till ytterlig grad anspråkslös för egen del, utan bekvämlighetsbehof, var det henne endast en njutning att ställa sig solidarisk med de fattiga kamrater, både manliga och kvinnliga, hon där kom i beröring med. I den stora staden, där hvart kvarter har sin särprägel, hyrde hon en liten anspråkslös atelier, i rez-de-chaussé'n inåt en gård. De omgifvande gatorna voro fyllda af sådana små verkstäder och af idogt arbetande konstnärer. Hälst tror jag Eva önskat att vara verkligt fattig, fått skura sitt golf själf och laga sin mat utan att, som nu blef fallet, behöfva strida om rätten därtill eller känna sig orättvist bedömd. De kamrater, som af tvång förde samma lif, skulle helt naturligt känt sig mera tilltalade af att hemma hos henne finna det mått af komfort och skönhet, som de själfva saknade, men det förstod Eva ej då — hon var allt för naivt uppgående i socialismens och förbrödringens idéer.

Första tiden i Paris var Eva uteslutande lycklig. Nöjd med det sätt, hvarpå arbetet bedrefs i Colarossi's elevatelier (där hon gick innan hon skaffade sig sin egen), nöjd med sina lärare, i synnerhet Courtois, som hon beundrade för hans fordran på grundlig och ärlig iakttagelse efter naturen.

Så föddes opponentrörelsen, hvari Eva deltog med hela sin själs ifver och samvetsgrannhet. De senare åren i Paris fylldes af strider och oro — ty har, efter att redan ha lämnat den första ungdomen bakom sig — mötte henne slutligen det öde, hvartill hon var liksom förutbestämd — och den mäktiga lidelse, som nu helt behärskade hennes känslolif, förbrände nog i sin eld mycket af hennes energi på andra områden.

Vid denna tidpunkt målade Richard Bergh det porträtt af Eva Bonnier, som hänger i vårt Nationalmuseum.

Denne store konstnär har med genialisk intuition anslagit just det djupa och tragiska mollackord, som låg kvar och vibrerade under alla hennes själs växlande tongångar, ofta i stigande crescendo dominerande dessa.

Denna gripande musik har han suggererat oss medels ett färgval i svart och gult och genom en egendomligt vibrerande teknik med stänk af svafvel.

Det är riktigt och logiskt att ett konstverk vill uttrycka *en* enhetlig stämning, men för mig, vännen, den efterlevande, som ser hennes lif som ett slutet helt, stiger för inbillningen en annan, en tredje färg, fram, en helt liten lysande fläck, som just mot bakgrunden af denna svarta lava och dessa giftiga lågor får sin rätta relief, sin renhet; jag menar den ljusblå färgen, den himmelsblå — kanske den syrenblå — eller hyacintblå — en jungfrulighetens blå blomma, ren som den, och ljuf, en idyll, en himmelens afspeglning i ett mörkt vatten.

En sådan blomma kan ofta spira på sträfva stjälkar, hvilkas rötter bottna i gåtfulla djup. Allt oftare och rikare blommade denna planta mot slutet af sin tillvaro.

Åren 1889-90 återvände en hel del af de svenska pariserkonstnärerna till hemlandet, några för kortare tid, för att ordna utställningar, andra för längre tid eller för alltid: bland dem Eva Bonnier. Hon deltog i Konstnärsförbundets utställningar åren 1887, 88, 89 och 94, ända till 1899. Sedan lade hon själfmant bort penslarna, trött att strida med ett material, som enerverade henne, och väl kännande att det, hon önskade åstadkomma, öfversteg hennes krafter, såväl andliga som fysiska. Hon offrade sålunda sitt konstnärskap för att mera odeladt kunna ägna sig åt andra uppgifter ett efterföljansvärdt exempel — och jag tror en Herran behagligare offerlukt, än oset af all den »missbrukade kvinnokraft», som nutilldags orenar konstens altare.

Hade Eva förutsättningar att bli en framstående konstnär? Jag vet ej. Lidelsen fanns där, äfvenså en personlig uppfattning och, såvidt jag minnes, en sträfvan efter koloristisk effekt. Några porträtt äga god karaktäristik, med bredd och enkelhet i uppfattningen. Det bästa i mitt tycke är ett litet porträtt af svägerskan (fru Lisen Bonnier): hufvudet hvilande mot en kudde — förtjusande i sin dunkla värme, och af en charme, som annars saknades i hennes konstnärskap. De större dukar, hon utförde i Paris, voro äkta och primitiva i sin naturalistiska hänsynslöshet.

I Eva Bonniers konst, lika litet som i hennes väsen, fanns något spår af koketteri eller begär att behaga, dock kan det otympliga och kantiga i behandlingen till någon del hafva berott på bristande herravälde öfver tekniken.

Men för att blifva en stor konstnär fordras mer än starka känslor. Det fordras också — inom det själiskas område — ett visst kyligt afståndstagande från sig själf — hvilken förmåga är mannen förbehållen.

Äger en kvinna denna medvetenhet bredvid sitt instinktlif, blir hennes produktion vanligen präglad af en viss torrhet och tomhet — hur stor begåfningen för öfrigt må vara. Det kan inte hjälpas, och jag vågar ej försöka analysera orsakerna. Att undantag gifvas, synnerligen inom det litterära området, upphäfver icke regeln.

Visst är, att Eva äfven framdeles fyllde sitt lif på ett vackert och nyttigt sätt. Hennes nya och största intresse, blef fosterbarnet, som hon tog i sin vård genast efter faderns död — den man, hvilken hon allt jämt, och trots allt, älskat och hvars minne hon aldrig upphörde att lidelsefullt dyrka.

Evas ytterligt sårbara och innerst stolta natur förbjöd henne att ta emot mindre än hon gaf. Och man kan lätt sätta sig in i, att den långvariga själsspänning, hvarunder hon sålunda lefvat, till slut skulle menligt inverka på hennes nervsystem — också bröts hennes motståndskraft och hon genomgick en allvarlig kris.

Efter tillfrisknandet skapade sig Eva ett eget hem först i Stockholm, senare utanför staden. Hon försökte sig några gånger med framgång på det så moderna objets d'art-området — modellerade några vackra småsaker i silfver och brons: däribland en lampa — mycket ståtlig — som prydde hennes arbetsbord.

Intresset för konst och numera andras konst stegrades, sedan hon lämnat sin egen.

Rik, och utan lyxbegär, hvad jag redan nämnt, ville hon använda sina pengar att hjälpa och stödja svensk konst genom inköp och beställningar för offentliga byggnader.

Hennes stora motvilja att tillmötesgå alla böner om understöd och att genom tillfällig hjälp uppmuntra blifvande konstnärsämnen, hvilkas begåfning var oviss, härledde sig ej af oginhet utan fastmer ur medlidande med alla dessa, som kanske skulle kämpa förgäfves och gå under i kampen för tillvaron. Hon ville ej bidra att skapa sådana konstnärsexistenser: »ty», så föllo hennes ord på tal om detta, »intet yrke kräfver en sådan själskraft, en så stark vilja som konstnärens — utan denna kraft går den största begåfning under».

Innan hennes mecenatskap tog fart på allvar, hade hon redan för egen del förvärfvat en del konstverk af stort värde. Om Evas stora förmåga att beundra, att gå upp i en annans konst, vittnar det stora intresse, hvarmed hon omfattade Herman Norrman, den i förtid bortgångne. Af hans tyvärr fåtaliga härliga skapelser äger hon de allra härligaste.

I hans konst finnes så mycket för Evas natur sympatiskt. En fantasi och en lidelse i färgen, som söker sin like, en utpräglad särsyn, ett »parti pris» om man så vill; i tekniken något primitivt och nästan rått — man känner arbetarens hand i dessa; »skulpterade» dukar. Och aldrig kan tillfälligheten vara mer genial, än när den placerat Norrmans tafla (den med molnskuggorna öfver jorden) på Evas timmervägg i villan på Dalarö. Den taflan är som gjord till den väggen. Där, i sin nya stuga, trufdes Eva bäst under de senaste åren; högt öfver det lilla samhället med dess ungdomsminnen, med de stora enkla linjerna af fjärdar och holmar. Utsikten från hennes svalgång är verkligen oförliknelig. En liten atelier inreddes i ena hörnet af byggningen. Jag tror ej den blef använd. Däremot nedlade hon hela sin skaparglädje och energi på att göra de små bergskrefvorna innanför staketet fruktbarande. Det var ett helt litet område, bara några meter. Just därför tog det ej makten ifrån henne, utan hon kunde behärska situationen.

Eva lade ner dagars och månaders arbete på att föra dit jord och arbeta på allt sätt. Med hjälp af Julia, sin fosterdotter, inplanterade hon vilda smultronplantor från skogen, jag vet ej hur många hundra. Och se, det lyckades! Hvilken öfversvallande glädje för hvar strå, som belönade hennes flit.

Så gladdes Eva åt allt, som växte —åt det minsta, som behöfde hennes kärlek och omvårdnad. Eva Bonniers mecenatskap är så allmänt känt, att jag ej mycket behöfver orda därom.

För att skydda sin ömtåliga samvetsgrannhet och för att ej ensam bära ansvaret, anmodade hon framstående konstnärer att råda och leda henne vid valet af de konstnärer, som skulle erhålla beställningar, och vid placerandet af konstverken. Och resultaten hafva blifvit goda, förutan täflingar, kompromisser och skandaler

Och nu blef så denna vackra lifsgärning med sina hägrande framtidslöften för alltid afbruten genom en hastig och oväntad död — lika oväntad för henne själf, som för alla andra.

Helt säkert hade Eva Bonnier sin bästa tid framför sig. — Känslan af att fylla sitt lif på ett sätt, som anstod henne, och som öfverensstämde med hennes anlag och själfständighetsbegär, gaf en förut saknad harmoni åt hennes väsen. Man trufdes så godt i Evas sällskap! Med åren hade en allt större tolerans lagt en sordin öfver den lidelsens skärpa, som präglat hennes lifssyn och omdömen och kristalliserat ut ett varmt intresse för allt mänskligt, en lifskärlek, som öfverlevvat många bittra erfarenheter och som nu strålade från henne likt en aura af godhet.

Skuggor och halfdagrar hennes ansikte hade vikit för ett bredt och öppet ljus. Hon verkade yngre och vackrare än som ung. Under hennes något tunga ögonlock glimrade ibland ett uttryck af mild och ironisk humor — hennes leende var likt dens, som lärt att älska lifvet, äfven när det ger smärta. Det är med ett oändligt vemod jag passerar den tomma ängsbit, kantad af höga popplar, där Eva Bonnier ämnat bygga och bo i grannskapet af släkt och vänner. Hon hade de sista åren bott något otillgängligt för vänkretsen, och det var därför med glädje vi motsågo den stund, hon skulle göra sitt intåg i vår koloni.

Själf hade hon väl också känt behofvet att skydda sina gamla dar mot den växande ensamhetskänsla, som endast de starkaste bland oss förmå uthärda — känt den drift att krypa tillsammans, som aldrig tolkats bättre än i dikten:

Kom vänner, låt oss sätta
oss ned på landet i lugn
och vakta vår kakelugn
och gamla sagor berätta!
Ett bättre lif efter detta
törs ingen mera tro,
Och därför låt oss bo
i fröjd med våra kära.
Det stora mörkret är nära!

Vi, stackars människor, hur lätt glömma vi icke, medan vi göra upp våra framtidsplaner, att det stora mörkret alltid är nära!

Som i samklang med dessa tankar susa de höga popplarna vid vägkanten stilla och melankoliskt under den grå vinterhimmeln och de böja sina barslitna hjässor, som ville de hviska till oss: »Att ingenting blir som man tänkt!»

Storängen den 27 januari 1909. HANNA PAULI